

Отримано: 4 вересня 2024 р.

Прорецензовано: 20 вересня 2024 р.

Прийнято до друку: 22 вересня 2024 р.

e-mail: igor.biletskyi@kname.edu.ua

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0002-4125-3931>

e-mail: maryna.borovyk@kname.edu.ua

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0001-7362-7830>

e-mail: kostiantyn.vorobiov@kname.edu.ua

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0009-0004-4418-1701>

DOI: 10.25264/2311-5149-2024-34(62)-33-38

Білецький І. В., Боровик М. В., Воробйов К. В. Конкурентоспроможність будівельних підприємств: сутність, зміст та фактори впливу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2024. № 34(62). С. 33–38.

УДК: 338:69

JEL-класифікація: L23, L74, H56

Білецький Ігор Васильович,

*доктор економічних наук, професор, професор кафедри автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій
Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова*

Боровик Марина Вікторівна,

*доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування
Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова*

Воробйов Костянтин Вікторович,

*аспірант кафедри менеджменту і публічного адміністрування
Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ

У статті узагальнено теоретичні аспекти конкурентоспроможності будівельних підприємств. Проведено дослідження основних теоретичних підходів до визначення сутності понять «конкуренція», «конкурентоспроможність», «конкурентоспроможність підприємства». Виділено основні теоретичні підходи до визначення сутності поняття «конкурентоспроможність підприємства», а саме: аналоговий, ресурсний, системний, компаративний, комплексний, прибутковий та якісний. Надано характеристику кожного з підходів та наведено представники. Визначено властивості поняття «конкурентоспроможність підприємства», як-от: порівнянність, предметність, системність, динамічність, атрибутивність, просторовість, інтегральність, релевантність та урахування як зовнішніх, так і внутрішніх умов функціонування. Охарактеризовано стан та визначено основні тенденції розвитку будівельної галузі України. Визначено основні фактори, які впливають на конкурентоспроможність будівельних підприємств. На основі проведеного дослідження дано визначення поняття «конкурентоспроможність будівельних підприємств».

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, будівельні підприємства, конкурентоспроможність будівельних підприємств, конкурентні переваги, управління, фактори впливу.

Ihor Biletskyi,

*Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Automation and Computer-Integrated Technologies,
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

Maryna Borovyk,

*Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Management and Public Administration,
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

Kostiantyn Vorobiov,

*postgraduate student of the Department of the Department of Management and Public Administration,
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

COMPETITIVENESS OF CONSTRUCTION ENTERPRISES: ESSENCE, CONTENT AND INFLUENCING FACTORS

The article explores the theoretical aspects of competitiveness among construction enterprises. A study was conducted to examine key theoretical approaches to defining the concepts of "competition," "competitiveness," and "enterprise competitiveness." Through analysis, primary theoretical approaches to defining "enterprise competitiveness" were identified, including analogical, resource-based, systemic, comparative, comprehensive, profit-oriented, and qualitative approaches. Each approach is described, along with its key proponents. The article notes that the choice of approach for researching a

company's competitiveness is influenced by its specific activities, the market characteristics of its products (goods or services), and competitor behavior models.

The investigation into theoretical approaches to "enterprise competitiveness" also helped identify certain inherent properties of the concept as an economic category, such as comparability, objectivity, systematicity, dynamism, attributiveness, spatiality, integrality, relevance, and consideration of both external and internal operational conditions. It is emphasized that industry affiliation is critical when defining and understanding "enterprise competitiveness," as specific components contribute to its competitive advantages.

The article further highlights that construction is a pivotal sector in Ukraine's economy, significantly affecting the efficiency of the national economic system. The current state and key trends of the construction industry in Ukraine are discussed, and the primary factors impacting the competitiveness of construction companies are identified, which either enhance or diminish their competitive advantages. Innovation development and labor resource availability are highlighted as major influences on competitiveness. Finally, based on the synthesis of theoretical approaches and the specific characteristics of the construction industry, a definition of «competitiveness of construction enterprises» is proposed.

Keywords: competition, competitiveness, construction companies, competitiveness of construction companies, competitive advantages, management, influencing factors.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання для вітчизняних підприємств особливо гостро постає проблема покращення ринкових позицій та забезпечення сталого розвитку. Насамперед це стосується підприємств будівельної галузі, яка зараз є однією з найбільш бюджетоутворюючих і водночас стратегічно важливою для розвитку соціальної інфраструктури та національної економіки. Проблема підвищення конкурентоспроможності вітчизняних будівельних підприємств особливо гостро постає в умовах ринкової економіки та формування жорсткого конкурентного середовища. Для забезпечення конкурентних переваг вітчизняні будівельні підприємства повинні постійно шукати нові способи боротьби з конкурентами, та використовувати сучасні методи та стратегії, які дозволять їм створити механізми адаптації до змін, які відбуваються в навколишньому середовищі. Отже, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних будівельних підприємств стає все більш актуальним у сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань конкурентоспроможності та її підвищенню присвячені праці багатьох видатних науковців, таких як: М. Альберт, С. Л. Брю, Д. Кемпбелл, Ф. Котлер, К. Р. Макконелл, М. Х. Мескон, М. Портер, Д. Рікардо, А. Сміт, Дж. Стоунхаус, Ф. Хедоурі, Б. Х'юстон та багато інших. Серед вітчизняних дослідників питань конкурентоспроможності слід виділити праці І. І. Білецької, І. А. Бланка, М. О. Єрмолова, Ю. Б. Іванова, С. М. Клименко, Ю. М. Мануйловича, І. О. Піддубного, Г. М. Скударя, А. Ю. Цигенко, З. Є. Шершеньової, О. Г. Янкового та багатьох інших. Питання розвитку будівельної галузі та управління конкурентоспроможністю вітчизняних будівельних підприємств розглядалися у працях таких науковців: А. А. Бакай [1], І. В. Волохова [2], Г. А. Жовтяк [2], К. Засікан [3], А. Колосова [3], Т. В. Назарчук [1], О. Оскома [3], О. М. Паламарчук [4], С. В. Петришина [4], Н. М. Тюріна [1] та багатьох інших. Однак, дослідження теоретичних аспектів управління конкурентоспроможністю вітчизняних будівельних підприємств є досить актуальними, особливо в сучасних складних умовах господарювання.

Мета дослідження: дослідити сутність та зміст конкурентоспроможності будівельних підприємствами, а також визначити фактори впливу на основі узагальнення теоретичних аспектів конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах господарювання дослідження, аналіз та оцінка конкурентоспроможності вітчизняних будівельних підприємств є важливою частиною управління їх діяльністю. Наразі конкуренція є законним та цивілізованим способом боротьби в ринкових умовах. Використовуючи свій унікальний економічний потенціал, вітчизняні будівельні підприємства стикаються з особливими проблемами, пов'язаними з формуванням конкурентних переваг. Конкуренція як невід'ємна частина економічної діяльності будівельних підприємств зумовлює необхідність розробки дієвих прийомів та методів виявлення конкурентних переваг, а також формування відповідної системи управління конкурентоспроможністю та виявлення факторів які істотно впливають на неї.

Перш ніж здійснювати формування системи управління конкурентоспроможністю вітчизняних будівельних підприємств необхідно дослідити теоретичні аспекти конкурентоспроможності та визначити основні фактори, які істотно впливають на формування конкурентних переваг.

Слід відзначити, що поняття «конкуренція» та «конкурентоспроможність» є досить розповсюдженими у світовій та сучасній економічній науці. Невідомо, хто та коли вперше використав термін «конкуренція» в науковій сфері економіки. Принципи досконалої конкуренції були розроблені представниками класичної політичної економії після тривалих досліджень. Вітчизняні науковці почали використовувати терміни «конкуренція» та «конкурентоспроможність» лише після переходу економіки на ринковий лад, хоча дослідження цих питань розпочалися значно раніше, ще з 1970-х рр.

Відповідно до численних наукових джерел, слово «конкуренція» походить від латинського слова «conspicere», яке перекладається як «зіштовхування» [5, с. 818]. Згідно з етимологічним словником української мови, термін «конкурентоспроможність» походить від слів «конкуренція», яке означає суперництво, змагання або зіткнення [6, с. 551], та «спроможний» означає тих, хто має здатність виконувати певні завдання [7, с. 1378]. Таким чином, конкурентоспроможність представляє собою здатність суб'єкта економічних відносин організувати конкурентне змагання.

Слід зазначити, що у сучасній науковій літературі не існує єдиного погляду на сутність та зміст понять «конкуренція» та «конкурентоспроможність».

Дослідження конкуренції пов'язують з працями видатного науковця А. Сміта, який у середині 1800-х рр. визначив конкуренцію як суперництво, яке призводить до оптимального розподілу праці та капіталу. А. Сміт зазначав, що конкуренція – це сила, яка повертає ринок до рівноваги попиту та пропозиції [8].

Основою розуміння сутності поняття «конкурентоспроможність підприємства» є дослідження М. Портера, який сформував теорію конкурентної переваги, яка передбачає, що конкурентоспроможність підприємства можна оцінити за допомогою групування підприємств, які належать до однієї галузі [9]. Також М. Портер виокремив п'ять основних сил конкуренції, серед яких:

- можливість появи на ринку нових гравців;
- загроза появи альтернативних продуктів (товарів-замінників);
- здатність покупців торгуватися;
- ринкова влада постачальників;
- рівень конкурентної боротьби у галузі.

Відомий науковець А. Маршал зазначав, що конкуренція представляє собою змагання між конкурентоспроможними компаніями, які намагаються запропонувати кращі можливості збуту своїх товарів, щоб задовольнити різні потреби покупців [8].

К. Р. Макконелл і С. Л. Брю визначають конкуренцію як можливість для покупців і продавців незалежно та вільно існувати на ринку та мати право вибрати, чи вступати на ринок, чи вийти з нього [10].

Отже, можна стверджувати, що конкуренція є одним із найважливіших факторів, що впливають на діяльність суб'єктів економічних відносин, оскільки вона визначає умови функціонування бізнесу та спонукає до нових ідей та пошуку способів підвищення стійкості в конкурентному ринковому середовищі.

Незважаючи на те, що аналіз наукової літератури показав, що немає єдиного визначення «конкурентоспроможності», багато вчених дали різноманітні визначення цього терміну. З іншого боку, саме слово «конкурентоспроможність» до деякої міри передає зміст поняття.

Відомий класик маркетингу Ф. Котлер визначає конкурентоспроможність як здатність конкурувати та здатність успішно вести конкурентну боротьбу [11].

На думку М. Портера конкурентоспроможність представляє собою здатність суб'єкта ринкових відносин перебувати на ринку на одному рівні з аналогічними конкурентами [9].

Ю. Іванов розглядав конкурентоспроможність як здатність підприємства пропонувати покупцям необхідні товари в необхідній кількості на ринку [12].

Незважаючи на численні дослідження, наразі вчені не досягли спільної думки щодо тлумачення поняття «конкуренція» та «конкурентоспроможність» через їх різноманітність та складність. Отже, можна відзначити, що поняття «конкурентоспроможність» використовується для опису різних об'єктів на основі їхніх характеристик, однак переважно описує діяльність підприємств.

Слід зазначити, що на цей час також не існує єдиного прийнятого визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства». Це пов'язано з різними думками авторів щодо того, як відрізнити конкурентоспроможність підприємства від конкурентоспроможності продукції або послуг.

На основі проведеного дослідження сутності та змісту понять «конкуренція», «конкурентоспроможність» та «конкурентоспроможність підприємства» визначено, що наразі існує декілька підходів до визначення сутності поняття «конкурентоспроможність підприємства» цих понять, а саме:

- аналоговий підхід, який визначає реальні або потенційні можливості підприємства використовувати свої здібності для проектування, виробництва та зберігання товарів, які вже існують, є привабливішою, ніж у їх конкурентів (представники: М. Альберт, М. Х. Мескон, М. Портер, Ф. Хедоурі; Ф. Котлер, В. Стівенсон; В. О. Василенко, М. О. Єрмолов, З. А. Васильєва та ін.);
- ресурсний підхід, який визначає потенційні можливості підприємства на конкурентному ринку та їх зміст (представники: О. С. Дуброва, А. В. Єрмак, П. В. Забеліна, С. М. Клименко, Н. К. Моїсеєва, А. Печінкин, В. Фомін та ін.);

– системний підхід, який ґрунтується на ретельному вивченні внутрішніх процесів підприємства, які відображають його взаємодію з зовнішнім середовищем (представники: А. Л. Бондаренко, П. В. Брінь; І. А. Бланк, Ю. Б. Іванов, М. І. Круглов, М. Н. Нехме, М. І. Перцовський, Л. М. Яремченко та ін.);

– компаративний підхід, який акцентує увагу на тому, як підприємства конкурують один з одним, та формулює зміст конкурентоспроможності підприємства у процесі встановлення порівняльних характеристик підприємств-конкурентів (представники: І. І. Білецька, І. І. Вініченко, І. З. Должанський, А. І. Піддубна, І. О. Піддубний та ін.);

– комплексний підхід, який дозволяє здійснити інтегровану порівняльну характеристику підприємства, яка відображає ефективність усіх бізнес-механізмів, та при дослідженні проблем забезпечення його безпеки визначає необхідність розглянути кожен фактор і механізм, що дозволяє виявити найсильніші сторони діяльності підприємства в конкурентній боротьбі, а також знайти можливості та засоби отримати перевагу над підприємствами-конкурентами (представники: С. В. Оборська; Н. М. Багацька; П. Ю. Беленький, Л. М. Калашникова, Л. Н. Качалина, Ж. В. Крючкова, З. Є. Шершеньова, А. Яновський та ін.);

– прибутковий підхід, який визначає здатність підприємства конкурувати на конкретному ринку, виконувати господарську діяльність ефективно та отримувати певну норму прибутку за рахунок задоволення потреб споживачів (представники: С. Ф. Покропивний; І. В. Корнєєва; П. К. Канінський та ін.);

– якісний підхід, який визначає здатність підприємства за рахунок високої якості продукції, низьких цін і привабливості клієнтів протистояти іншим виробникам на ринку (представники: Н. М. Багацька, П. С. Зав'ялов, Г. Я. Кіперман, Л. Ш. Лозовський, Б. А. Райзберг, Г. М. Скударь та ін.).

Розглядаючи різноманіття підходів до визначення сутності поняття «конкурентоспроможність підприємства», слід зазначити, що вибір підходу перш за все ґрунтується на специфіці його діяльності, особливостях ринку, на якому реалізується продукція (товари, послуги) підприємства, та на моделях поведінки конкурентів.

Дослідження теоретичних підходів до визначення сутності та змісту поняття «конкурентоспроможність підприємства» також дозволило визначити певні властивості цього поняття як економічної категорії. Серед основних властивостей категорії «конкурентоспроможність підприємства» можна виділити:

– порівнянність: підприємство може визначити та оцінити свою конкурентоспроможність, порівнюючи його з конкурентами, які виробляють подібні товари або товари-замінники, функціонують на подібних або подібних ринкових умовах, або з еталонним підприємством, яке зазвичай є монополістом на ринку;

– предметність: визначає кілька факторів, які роблять підприємство конкурентоспроможним, наприклад, низька ціна та висока якість продукції, сучасне обладнання та технології, висококваліфікований персонал, позитивний імідж підприємства та його бренду, розвинена маркетингова комунікація та просування, наявність фінансових можливостей для розвитку, наявність у власності землі, будівель, споруд та інших основних ресурсів, а також унікальні характеристики;

– системність: включає в себе всі взаємозв'язки та параметри, що формують конкурентоспроможність підприємства;

– динамічність: конкурентоспроможність підприємства є обмеженою у часі, оскільки підприємство може бути конкурентоспроможним в певний момент, але потім втратити цю конкурентоспроможність, тобто конкурентоспроможність підприємства, не є постійною характеристикою;

– атрибутивність: виявлення особливостей, які дають підприємству конкурентні переваги (наприклад, унікальна продукція, різноманітність послуг, оригінальна технологія виробництва, економія ресурсів тощо);

– просторовість: рівень конкурентоспроможності підприємства визначається на конкретному ринку, оскільки за однакових умов функціонування підприємство може бути конкурентоспроможним на одному ринку, а неконкурентоспроможним на іншому;

– інтегральність: полягає в проведенні оцінки конкурентоспроможності підприємства за допомогою інтегрального показника, який складається з переліку репрезентативних індикаторів;

– релевантність: означає, що конкурентні переваги підприємства можуть бути визначені лише на певному ринку, тобто в відповідному середовищі діяльності;

– урахування як зовнішніх, так і внутрішніх умов функціонування: проведення оцінки або прогнозування конкурентоспроможності підприємства передбачає необхідність врахування всієї різноманітності факторів, які можуть вплинути на його конкурентоспроможність.

Крім того, важливо зазначити, що при визначенні та розумінні категорії «конкурентоспроможність підприємства» важливою є галузева приналежність, оскільки має бути враховано, які саме компоненти формують її конкурентні переваги.

Будівництво є однією з найважливіших сфер економіки, яка визначає ефективність загальної економічної системи країни. Це головним чином пов'язано з тим, що діяльність підприємств будівельної галузі створює значну кількість робочих місць, виробляє та використовує продукцію, затребувану у багатьох інших галузях економіки. Збільшення коштів, вкладених у будівництво, має економічний ефект та сприяє розвитку малого та середнього бізнесу та економіки країни в цілому.

Отже, діяльність будівельних підприємств є життєво важливою для економіки будь-якої країни. Можна знайти зв'язок між економічним добробутом країни та ефективністю будівельного сектору. У країнах Європи, де макроекономічна ситуація переважно стабільна, будівельна галузь у середньому становить від 5 % до 7 % загального внутрішнього продукту (ВВП). З 2015 р. частка будівництва у ВВП України зростає з 2,3 % до 3,3 %, а у 2020–2021 рр., коли панував коронавірус, складала 3,2 % [4]. З 2022 р. військові дії в країні негативно вплинули на бізнес будівельної галузі. Загальна будівельна активність може покращитися тільки, якщо економічна ситуація залишиться стабільною.

Наразі будівельний ринок України перебуває в складних умовах. Складні економічні та політичні обставини в країні роблять її менш привабливою для інвестицій і змушують відмовлятися від проєктів, які не фінансуються [3]. Розвиток багатьох інших галузей тісно пов'язаний із розвитком будівельної галузі. Таким чином, необхідно підвищувати показники її результативності та створювати умови для її зростання [2]. Цього можливо досягти за рахунок ефективного управління конкурентоспроможністю будівельних підприємств.

Досліджуючи теоретичні аспекти конкурентоспроможності будівельних підприємств, слід звернути увагу на визначення факторів, які впливають на конкурентоспроможність будівельних підприємств та посилювати або зменшувати їх конкурентні переваги.

Найважливішими факторами посилення конкурентної боротьби серед підприємств будівельної галузі є складність та тривалість будівельних робіт; високі вимоги до якості будівництва; збільшення вимог для кваліфікації працівників; індивідуальний підхід до споживачів; матеріало- та енерговитратність робіт; індивідуальні вимоги до будівельної продукції, розвиток інновацій та багато інших. Серед факторів, що мають найбільший вплив на конкурентоспроможність будівельних підприємств слід виділити розвиток інновацій.

Також слід зазначити, що одним із основних видів ресурсів будівельних підприємств, який формує конкурентні переваги, є трудові ресурси. Сталий розвиток будівельних підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності у галузі вимагає навчання працівників для виконання нових ролей, завдань і обов'язків. Керівництво будівельних підприємств може відчувати потребу в підвищенні кваліфікації своїх співробітників через зміни в навколишньому середовищі, зміни в управлінні та створення нових видів і категорій праці [4].

Отже, щоб залишатися конкурентоспроможними, підприємства повинні мати високу виробничу ефективність. Це можна досягти за допомогою сучасних технологій, обладнання, висококваліфікованих працівників та здатності зберігати стабільні ринкові позиції.

Висновки. Узагальнюючи різноманітні теоретичні підходи до визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства» та враховуючи особливості та специфіку будівельної галузі, можна зробити висновок, що конкурентоспроможність будівельних підприємств представляє собою особливий вид стосунків між учасниками відповідного ринку, які використовують наявні ресурси (матеріальні, трудові, фінансові та ін.) й можливості, а також сучасні інноваційні засоби та технології для формування та утримання переваг на ринку з метою досягнення поставлених цілей, підвищення результативності діяльності та забезпечення сталого розвитку.

Перспективою подальших досліджень має стати визначення особливостей управління конкурентоспроможності вітчизняних будівельних підприємств та проведення оцінки ефективності управління конкурентоспроможністю підприємств будівельної галузі.

Література:

1. Тюріна Н.М., Назарчук Т.В., Бакай А.А. Управління конкурентоспроможністю будівельних організацій. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 213–221.
2. Тюріна Н.М., Назарчук Т.В., Бакай А.А. (2023) Upravlinnia konkurentospromozhnosti budivelnikh orhanizatsii [Management of the competitiveness of construction organizations]. *Innovation and Sustainability*. no. 1, pp. 213–221. [in Ukrainian].
3. Жовтяк Г.А., Волохова І.В. Стан та перспективи розвитку підприємств будівельної галузі України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 31 (70). № 6, 2020. С. 50–55.
4. Zhovtiak H.A., Volokhova I.V. (2020) Stan ta perspektyvy rozvytku pidpriemstv budivelnoi haluzi Ukrainy [The state and prospects for the development of construction industry enterprises in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni*

- V. I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia [Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Economics and Management]. Vol. 31 (70), no. 6, pp. 50-55. [in Ukrainian].
3. Оскома О., Колосова А., Засікан К. Аналіз стану та тенденції розвитку будівельної галузі України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 551-554.
- Oskoma O., Kolosova A., Zasikan K. (2015) Analiz stanu ta tendentsii rozvytku budivelnoi haluzi Ukrainy [Analysis of the state and development trends of the construction industry in Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. [Global and national economic issues], no. 8, pp. 551-554. [in Ukrainian].
4. Паламарчук О.М., Петришина С.В. Аналіз факторів конкурентоспроможності будівельних підприємств України. *Економіка та суспільство*. 2023. №57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-99> (дата звернення 11.09.2024).
- Palamarchuk O.M., Petryshyna S.V. (2023.) Analiz faktoriv konkurentospromozhnosti budivelnikh pidpriemstv Ukrainy [Analysis of the competitiveness factors of construction enterprises in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economics and Society], no. 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-99> (date of application: 2024, September,11). [in Ukrainian].
5. Економічна енциклопедія: У 3 т. / За заг. ред. С.В. Мочерного. Київ: Академія, 2000. Т.1. 864 с.
- Ekonomichna entsyklopediia [Economic Encyclopedia]: U 3 t. / Za zah. red. S.V. Mochernoho. Kyiv: Akademiia, 2000. T.1. 864 p. [in Ukrainian].
6. Етимологічний словник української мови : у 2 т. / уклад. Н. С. Родзевич та ін. Київ : Наукова думка, 1985. Т.2. 572 с.
- Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological Dictionary of the Ukrainian Language]: u 2 t. / uklad. N. S. Rodzevych ta in. Kyiv : Naukova dumka, 1985. Vol. 2. 572 p. [in Ukrainian].
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
- Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian Language] / uklad. i hol. red. V. T. Busel. Irpin : VTF «Perun», 2005. 1728 p. [in Ukrainian].
8. Мануйлович Ю.М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 4. С. 274-282.
- Manuilovych Yu.M. (2013) Doslidzhennia sutnosti ta traktuvannia poniattia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Research on the essence and interpretation of the concept of enterprise competitiveness]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, [Marketing and Innovation Management], no.4, pp. 274-282. [in Ukrainian].
9. Porter M.E. Competitive Advantage of Nations. New York : Free Press, 1990. 426 p.
10. Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue, Sean M. Flynn. Economics: principles, problems, and policies. NY, 2009. 917 p.
11. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможності підприємств : монографія / за загальною редакцією професора О.Г. Янкового. Одеса, Атлант, 2017. 514 с.
- Teoretichni, metodolohichni ta praktychni aspekty konkurentospromozhnosti pidpriemstv [Theoretical, methodological, and practical aspects of enterprise competitiveness]: monohrafiia / za zahalnoiu redaktsiieiu profesora O.H. Yankovoho. Odesa, Atlant, 2017. 514 p. [in Ukrainian].
12. Угоднікова О. І., Цигенко А. Ю. Ретроспектива розвитку поняття конкурентоспроможності. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 40. С. 151-155.
- Uhodnikova O. I., Tsyhenko A. Yu. (2019) Retrospektyva rozvytku poniattia konkurentospromozhnosti [Retrospective on the Development of the Concept of Competitiveness]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. [Black Sea Economic Studies], no. 40, pp. 151-155. [in Ukrainian].